

Prominenets emigrants tuatschins els Stadis Uni

Joseph Muggli
 Jacob M. Muggli
 Anton Muggli
 J. A. De Gonda
 John De Gonda
 Frederick A. De Curtins
 John R. ed Andrew De Curtins
 Frederick A. De Curtins Jr

Josef e Jacob M. Muggli

Nus vein buc in Muggli pli en Tujetsch, ha mistral Berther, il veteran nudader dellas schlatteinas da sia val, giu exclamau cun emoziun mirond tras ils registers
 Sin tratsch american, denton, ha quella famiglia priu niev catsch e purschiu alla cuminonza gliעד de vaglia tochen sil di ded oz.

In the land of the Alps - ella tiara dellas Alps, - va la biografia -, ei **Joseph Muggli** naschius, e cartend de saver migliurar sia condiziun, eis el emigraus als Stats-Uni igl onn 1872, en cumpignia de sia dunna Anna ed affons. El ha priu part alla fundaziun della colonia de Badus. Anno 1878 ha el entschiet il consum («settlement store») ella casa della colonia, ferton ch'ils pioniers stevan per construir en lavur cumina lur empremas casas de tschespet («sod houses»). Cun brevet da Washington, dils 15 de matg 1879, eis el daventaus igl emprem pot («post master») de Badus, purtond las brevs e novitads dils de casa en Surselva allas varias farmas entuorn il lag.

Deplorablamein ei quella casa historica della colonia barschada duront in de quels aschi tumi fiugs della preria, 1884. Ils affons, e las femnas han stuiu ir el lag per schurmetg, ferton ch'ils umens combattevan las flommas. Tut ils baghetgs deno las casettas fatgas cun tschespet ein stai destrui. Era las provisiuns ed il fein eran barschai, mo fermes ed units ein quels della colonia «Ligia Grischa» beinspert puspei stai si da tgau. En tals muments ei Joseph Muggli adina staus in dils menaders che ha rendiu bia survetschs en favur dalla carschenta communitad.

La farma dils Mugglis era ina dellas pli grondas de Badus cun 320 «acres» (1 acre== 4041 m2). Joseph Muggli ha cultivau siu bein entochen 1910 epi eis el «retiraus» ad ina veta pli pacifica el niev marcau vischin de Ramona. Da 1891-94 han ils votants dil contadi dils lags (Lake County) elegiu Muggli per «County Treasurer» ni cassier de cumin. Sia lavur ei vegnida citada per: promta, capavla e commendabla. «Siu num ei inseparablamein ligiaus cun la historia della colonia de Badus».

Jacob M. Muggli, il feagl, ha giu bandunau sia val nativa cu el haveva mo treis onns. Las scolas ha el percuriu a Badus epi gidau il bab cun il puresser. Havend igl emprem introduciu la nova maschineria agricola en quella contrada solitaria, ha el plaun e plaun surpriu empau representanzas e finalmein entschiet a far igl impressari. Entuorn 1900 ei il tren arrivaus e quei ha dau il stausch alla fundaziun de Ramona, il center commercial. Jacob Muggli ei daventaus proprietari d' ina cumpignia de maschinas, mobillas e lennas. Milsanavon eis el staus directur della «Citizen's Light Power Company» (usina de electricitad) e president della «Woodmen Opera House Company» (il teater de Ramona).

Ils 27.6.1906 ha el maridau Miss Frances Lawless. Da lur letg derivan quater affons: Marcella, Gerald Joseph, Margaret e Celestina. Denter lur feglialonza sesanflan miedis, scolastas e muniessas.

Litteratura: «South Dakota, its History and People», vol. IV., Chicago, 1913.

Anton Muggli

En ina dellas biografias anteriuras havein nus fatg enconuschientscha cun in dils menaders della «colonia Ligia Grischa» a Badus: Joseph Muggli, numnaus «il Muggli grond». Tenor professor Guglielm Gadola possedeveva Tujetsch era in «Muggli reh» ell' America, mo sur de quel negin che pareva

de saver zatgei, ni a St. Paul, ni a Badus. Pér in cudisch anflaus en in antiquariat a S. Paul, 1959 ha revelau la veta de quei interessant immigrant grischun.

Anton Muggli era naschius en Tujetsch ils 6 d' avrel 1852, fegl de Anton Sr, e Barbara Monn, cun ils quals el ei arrivaus en Minnesota igl onn 1854. La famiglia ha fatg il pur en in liug isolau da tschels Romontschs, numnadamein el contadi de Stearns, 150 km n.w. da St. Paul. En quella contrada han missiunaris svizzers prestau groundiusa lavur. Ils benedictins, priur Othmar Wirz e P. Clemens Staub han giu part en la fundaziun de quei ch'ei oz la pli biala claustra ed universitad de St. John-Collegeville, ed ils monsignurs Martin Marty OSB, ed Otto Zardetti ein stai uestgs de St. Cloud, capitala de Stearns County. En quei contuorn ha Anton Muggli «lurvrau dalla damaun tochen la sera, spargnau sco'l pudeva e cul temps acquistau prosperitad.» Cun la famiglia en carschen ha el cumprau pli e pli terren. Entuorn 1884 manischav'el treis farmas.

Cun 1897 entscheivan ses interess commercials. El venda las farmas e secasa el vitg de Cold Spring. Sia emprema cumpra ei il mulin, «Cold Spring Roller Mill». Igl onn 1905 surpren el 177 della 250 aczias della «First National Bank» a Cold Spring, e cunquei era il presidi. Capital d' entschatta: 25000.

Dus onns pli tard fundaziun e president della «First State Bank» a Roscoe, in vitg vischin; fundaziun e directur della «Merchant's State Bank» a Richardton, el stat confinont della Dakota dil Nord. Sur dil banchier Muggli di la biografia: «el ei fetg stimaus ella cuminonza, ei spargnus, undreivels e gests en tut sias fatschentas, e demuossa interess zun activ en tuttas caussas che pertuccan Cold Spring ed il contadi de Stearns.»

Aunc pli impressiunont ch'il success finanziel de quei Tuatschin en Minnesota ei la biala e gronda famiglia ch'el ha fundau: 18 affons! «Ei vegn supponiu che Mr. e Mrs. Muggli hagien la pli gronda famiglia egl entir Nordwest (dell' America)».

Anton Muggli ha giu maridau ils 13 de november, 1877, Miss Elizabeth Weniger, d'origin luxemburgesa, naschida, ils 6 de settember 1858. Ils nums e professiuns dils fegls e feglias pon interessar surtut ils habitonts de Tujetsch; cheu suondan els:

- 1) Anton E., naschius 1878, pres. Glen Ullin Roller Mills, North Dakota. (cun 7 affons).
 - 2) John, n. 1879, cassier, Marchant's Bank Richardton, N.D. (3 affons).
 - 3) Susan, n. 1881, dunna de Mathecw Brilz (6 affons).
 - 4) Lucas, n. 1882, secretari e cassier, Glen Ullin Roller Mills, N. D. (4 affons).
 - 5) Margaret, n. 1883, sora Renilda, O.S.B., St. Joseph Minnesota.
 - 6) Barbara, n. 1885, dunna de Fred V. Stein (6 affons).
 - 7) Louise, n. 1886, cassiera assist., First State Bank, Roscoe, Minn.
 - 8) Agnes, n. 1887, cassiera assist, First Natl, Batik, Cold Spring, Minn.
 - 9) Vincent, n. 1889, inschignier e muliner, Glen Ullin R. Mills, N. D.
 - 10) Joseph, n. 1890, cassier assistent, Merchant's State Bank, Richardton. N. D.
 - 11) Zitta, n. 1892, studenta, St. Joseph' s College, St, Joseph, Minn.
 - 12) Ida, n. 1893, a casa.
 - 13) Zeno, n. 1894, student, St. John's University, Collegeville, Minn.
 - 14) Isidor, n. 1896, contabilist, Glenn Ullin R. Mills.
 - 15) Gerhard, n. 1898, student, St. John's University.
 - 16) Ernest, n. 1900, scolar a Cold Spring.
 - 17) Clara, n. 1902, scolara.
- e finalmein il benjamin,
- 18) Stephen, n. 1905, scolar.

(Quella enumeraziun corrispunda al status de 1915). Denter lur descendants hodierns sesanflan treis paders benedictins, dus fraters e pliras mungias. Sur de quels vegn rapportau en auter connex.

Litteratura: «History of Stearns County Minn», vol. I. e notizias dals paders Florian Muggli e Benjamin Stein, OSB.

J. A. e John De Gonda

Ella gronda legiun d'immigrants als Stats Uni anflein nus tut ils «stans»: paders missionaris, letgs, umens vegls e mats giuovens; mattatschas e poppas tenidas sin bratsch. Bein la pli gronda curascha en

quei immens exodi dil 19avel tschentaner han las vieuas demussau, arrivond suenter ils strapazs silla mar a Nova York, forsa cun in bi tschuppel affons plein fom e smarvegls; en ina tiara jastra d'in auter lungatg, d'autras modas de viver!

Ina de quellas «vieuas de curascha», romontscha della Cadi, lein nus oz nudar: Maria Degonda, nata Muckley (Muggli). Il consort, Antoni Degonda, morts 1865, ha giu schau anavos dunna e sis pigns affons. In onn suenter ein tuts i ell'America ed han entschiet a far il pur en Minnesota. Dus dils giuvens han acquistau ina certa prominenz ella biografia regionala e cheu suonda ina cuorta survesta.

J. A. De Gonda ei naschiu ils 26 de fen. 1858 «en Svizera, en quella pintga, stupenta republica muntagnarda (in that fine, little mountain republic)». El ei ius a scola a St. Henry, colonia de Sursilvans ella val dil flum Minnesota. Dal temps (1885) ch'el ha maridau ina compatriota, Dora Livers, ha el cumprau ina atgna farma. Anno 1907 ha ei surpriu in hotel, il «Minnesota House». Milsanavon ha el priu «activ interess en affars civics», cun esser gerau dil vitg («chairman of Town») per sis onns, e president dil Cussegl de scola districtuala («school board director of district»), 9 onns. Durent tschun onns ha el era menau la posta de St. Henry («postmaster»). Ils De Gonda-Livers han giu diesch affons: Anthony, Mary, George, John, Faustine, Clementine, Lewis, Joseph, Rose e Leo, tuts parochians della pleiv catolica de St. Henry.

John C. De Gonda, siu frar, era naschiu 1860. Da 6 onns eis el arrivaus ell' America ed ha passentau sia giuventetgna silla farma a St. Henry. Pli tard ha ei aviert in enconuscent restaurant a St. James el contadi de Watonwan, il sud-west de S. Paul. En connex steva era ina confiserie e pasterneria. Sia famiglia consisteva de: Anna M., maridada cun in Swedes, Hilmer J. Olson; Mamie (Margretta); Anthony P. e Louise.

Il fegl Anthony ha giu fatg las scolas al collegi «St. Mary's Seminary» de Winona, Minnesota, e lu eis ei entraus ei menaschi dil restaurant de siu bab. Da 1914 naven ha el menau quella fatschenta cun siu quinau, sut il num «Olson & De Gonda».

Il mistregn de conditer ha dau renum als Grischuns egl entir mund, a Vaniescha, en Russia, a Paris e nua ch'ins va. Ils De Gonda han contribuì lur part ella Minnesota, «la tiara dils 10'000 lags sereins.»

Litt.: «History of Cottonwood & Watonwan Counties» e «History of Nicollet & Le Sueur Counties; Minn.» 1916.

Frederick A. De Curtins

Ils Decurtins, lingia de Tujetsch, han aunc oz representants en Minnesota e las Dakotas. Ch'ei existi era ina branscha de quella schlatteina en Ohio era tochen uss nunenconuscent.

Ina damonda casuala ad ina zavrina americana, sch'ella hagi buca udiu ded «auters nums pompalus», ha produciu spontanmein: «oh yes . . ., da pign raschunava la tatta dils «di Cörtins» (accent sigl ö!).» Nuot auter che la pronunzia americana per il num De Curtins. In'egliada ella biblioteca a Cleveland ha silsuenter furniu la survesta che suonda.

Frederick A. De Curtins ei emigraus dalla Svizzerza, ella vegliadetgna de 19 onns. Igl onn e liug de naschientscha ein buca indicai. El va per «Swiss architect», e lavura igl emprem el marcau de Cincinnati, Ohio, e suenter a Wapakoneta e finalmein a Cartaghena. El duei haver baghegiu diversas baselgias per ils emprems pioniers. «En sia patria, la Svizzerza haveva el fatg buna pratica en siu art».

Ses fegls, **John R.** ed **Andrew** ein medemamein sespecialisai en architettura ecclesiastica, igl emprem numnau el contadi de Mercer, Ohio, ed il secund ha eregiu la secunda baselgia de Wapakoneta. John R. De Curtins ei morts a Celina, Ohio, tras accident de viafier, 1898. El era maridaus cun ina Elizabeth Mestemaker. Lur fegl, **Frederick A. De Curtins Jr.**, ha giu la caschun d'acquistar la savida de ses babs cun frequentar scolas d'architettura tenor las pretensiuns d'in temps pli modern. Treis onns St. Joseph's College a Renselaar, Indiana, e dus all'universitad de Cornell, Ithaca, Stat de Nova York. Quei architect diplomau ha, tenor paucas indicaziuns, dessignau differents plans per casas e residenzas el contuorn de Dayton e Lima, Ohio. Igl onn 1914 ha el maridau Margreth Will de Celina.

La quarta generaziun dils De Curtins en Ohio porta ils suandonts nums: Albert ed Arthur (schumellins), Ralph, Frederick III. ed Annabel. Lur religiun ei la catolica. El marcau de Toledo, Ohio, dueigi sesanflar in grond maletg ella baselgia de s. Patrizi, signaus dad in pictur De Curtins. Qual dils suranumnai po haver luvrau cun pennellin e palutta ei aunc in legn.

Litt.: «History of Auglaize County, Ohio», vol. 2, 1923 e notizias da Miss Emma Rensch, Toledo.

cumpariu sut il tetel:

Prominents umens della Cadi

Augustin Maissen en Gasetta Romontscha 1959